

Om psykiatriker och yngre lektorer

①

Hur skall ordet *pajas* uttalas? — Det riktiga (och vanliga) uttalet är *pájas*, alltså med betoning på *paj*. Ibland hör man hos oss ett uttal *pajás*, med betoning på *-as*, men det kan inte anses vara riktigt. Att ett uttal *pajás* över huvud taget förekommer, beror väl på att ordet kommer från italienskans *pajazzo* och *pagliaccio*, som betonas på det senare *a*-et. (Egentligen betyder ordet »halmdocka» — de italienska pajasernas kostymering gjorde att de såg ut som halmdockor.)

②

Bör det heta *psykiater* eller *psykiatriker*? Hur lyder orden i pluralis? — Både *psykiater* och *psykiatriker* anses vara rätt. Senare leden är egentligen *-iater* och kommer av det grekiska ordet för »läkare», som vi också har i ordet *arkiater* »ärkeläkare» — en titel som endast bäres av en person åt gången i vårt land, f. n. av barnspecialisten Ylppö. Den utvidgade formen *-iatriker* har vi i *pediatriker*, ett främmande ord för »barnläkare». Något »pediater» finns inte.

I flertal heter det *psykiatrer* och *psykiatriker*.

③

Hur skall det dubbla *w* i namn som *Bensow*, *Beskow*, *von Konow* och *Gierow* uttalas, som *v* eller som *ff*? — Det bör uttalas som *v*. Här gäller alltså inte samma regel som i ryska namn, t. ex. *Ivanov*, *Bobrilcov* (även skrivna *Ivanoff* och *Bobrikoff*). De ryska namnen skrives med den bokstav som motsvarar vårt *v*, men denna uttalas *f* i ordslut. Namnen *Bensow* m. fl. har ett tyskt stavsätt, och släkter som stavar med ordslutande *-ow* har i de flesta fall tyskt ursprung. En praktisk regel är alltså att *-ow* uttalas *v*, det ryska *-ov* med *ff*.

④

Hur skall man översätta finskans *viime vuosisadalla*, om man använder *sekel* eller *århundrade*? — Det vanligaste uttrycket i svenskan är *under förra århundradet* (under förra

seket är tänkbart). Däremot låter inte *under det senaste århundradet* helt korrekt, utan smakar översättning (från finska eller engelska — det heter ju *during the last century*). Naturligtvis kan man också översätta fritt och säga *på 1800-talet*. — Det kan tilläggas att *det senaste århundradet* kan missförstås, eftersom det kan innebära »ett århundrade räknat från i dag bakåt», alltså från 1860-talet till i dag.

⑤

Förekommer *äldre* och *yngre* i samband med tjänstetitlar i något annat land än Finland? — Det heter som känt hos oss *äldre lektor*, *yngre lektor*, *äldre* och *yngre justitierådman* osv. I dessa uttryck avser »äldre» och »yngre» som känt varken levnadsålder eller tjänsteålder, utan löneklass. Jag känner egentligen bara en motsvarighet till uttrycken, nämligen engelskans *senior* och *junior*. De betecknar naturligtvis egentligen ålder, men förekommer också i uttryck som avser rang. En engelsk *junior minister* är en regeringsmedlem av lägre rang och med lägre lön. Engelska flottan kallas *the senior service* »det äldsta vapenslaget», därför att den har högre rang än armén och flygvapnet. Emellertid kan det tänkas att vårt system med *äldre* och *yngre* kan ha haft en förebild i det gamla Ryssland (t. ex. *äldre* och *yngre lektorer* är tjänstebeteckningar som infördes ungefär 1914, alltså under föreningen med Ryssland). Termerna »äldre» och »yngre» är kuriösa och vilseledande för den oinvigde. I många fall talas om tjänstemän av *högre* och *lägre löneklass*, t. ex. i fråga om hovrättsråd, och det är givetvis en klarare beteckning.

⑥

Varifrån kommer det egendomliga uttrycket *helt sonika* »plötsligt» och hur uttalas det? — Uttalet är *sonika*. Uttryckets ursprung är dessvärre dunkelt. Ett motsvarande uttryck finnes i franskan (bl. a. som spelterm), men det är mycket troligt att dess hemland egentligen är Spanien.

CARL-ERIC THORS